ואתחנן ג

א. עס שטייט אין טור[1], אַז פון פ' בראשית ביז שבעה עשר בתמוז „מפטירין מענין הפרשיות דומה בדומה ומשם ואילך לפי הזמן ולפי המקום".

אעפ"כ, וויבאַלד אַז אַלע ענינים פון תורה זיינען בתכלית הדיוק[2], איז דערפון וואָס די הפטרות אין די שבתים וואָס פון שבעה עשר בתמוז האָט מען קובע געווען אין געוויסע פרשיות — דברי ירמי' לפ' פינחס (אַדער מטות) וכו' נחמו לואתחנן וכו'. — איז פאַרשטאַנדיק, אַז אע"פ וואָס בעיקר זיינען זיי לפי הזמן והמאורע — האָבן די הפטרות אָבער אויך אַ שייכות[3] צו די[4] פרשיות[5].

ובנוגע לפרשתנו: דאָס וואָס די הפטרה פון פ' ואתחנן איז „נחמו נחמו", איז עס מצד הזמן והמאורע, דער־פאַר וואָס פ' ואתחנן לייענט מען דעם ערשטן שבת פון די „ז' דנחמתא", אָבער די סדרה מיט דער הפטרה (נחמו) האָבן צווישן זיך אויך אַ שייכות[6].

ב. אויפן פסוק „נחמו נחמו עמי"[6] שטייט אין מדרש[7], אַז דער טעם פון דעם כפל — „נחמו נחמו" — איז, ווייל איין נחמה איז „על בית ראשון", און די אַנדערע „על בית שני".

דאַרף מען פאַרשטיין:

דער ענין פון „נחמה" בכלל איז, אַז בעת ביי אימעצן האָט זיך געטראָפן אַן אומגליק ר"ל, און צוריק ממלא

---

1) או"ח סתכ"ח. וכ"ה בשו"ע ורמ"א שם סעיף ח'. וראה תוס' (מגילה לא, ריש ע"ב). רמב"ם הל' תפלה פי"ג הי"ט.

2) ובפרט, שגם הפרשיות ד„ומשם ואילך" יש להן שייכות ל„פורעניתא" ול„נחמתא" — ראה של"ה חולק תושב"כ ר"פ וישב. וראה גם שם שסו, א ואילך בנוגע להפרשיות שבין המצרים.

3) ונרמז גם בלשון הטור (שתחלתו הובא בפנים) „דברי ירמי' לפ' פנחס וכו'" — אף שלכאורה הי' מספיק שימנה (כמוש"כ בשו"ע וכן הוא בתוס' מגילה לא, ב) רק את שמות ההפטרות וסדרן, מבלי להזכיר בכל הפטרה את הפרשה.

4) אלא שיש הפטרות ששייכות לשתי פרשיות [וכמו: „דברי ירמי'" ששייכת הן לפנחס והן למטות*; ענ' סוערה — לראה וגם לכי תצא].

5) אלא שמטעם השייכות לפרשה — יש הפטורה שייכת יותר, וכמו ויד ה' — לפינחס; וידבר דוד — להאזינו.

*) שמעו — י"ל ששייכת רק למסעי. וזה שמפטירין שמעו כשמטות ומסעי מחוברין הוא ע"פ הכלל דההפטורה צ"ל מעין הקריאה שבה מסיימין (שו"ע או"ח סו"ס רפד וסו"ס תכח).

ומה שבטור שם כותב „שמעו דבר ה' לראשי המטות" — הרי כוונת הטור היא (בעיקר) להורות זמן קריאתה (ושייכות ה־הפטרות להפרשיות שבטור — ראה הערה הקודמת — היא רק ברמז).

(מה שכותב ל„ראשי המטות" — דלכאו־רה הרי לפעמים היא רק למסעי (אבל א"א שתהי' רק למטות),

כן קשה שפ' מסעי אינו מזכיר כלל —

יש לומר, שזהו מפני שרק בשתי קביעות בלבד — ודמעוברות — הוי מטות ומסעי נפרדות (ראה הלוחות שבטור שם).

ולהעיר אשר תיפוכו באבודרהם, דמזכיר סדר ההפטרות — רק כשהפרשיות נפרדות!

אבל אינו, כי עכצ"ל דהפטורת שמעו יש בה גם שייכות לראשי המטות — ש־הרי גם למ"ד (הובאו בב"י סו"ס רפד) דבשני פרשיות מחוברות מפטירין בהפטורת פ' ראשונה — מפטירין שמעו.

6) ישעי' מ, א.

7) ילקוט ישעי' רמז תמה.

זיין דעם חסרון איז דער „טרייסט־געבער" ניט בכח — געפינט ער אַבער לכל הפחות אַ טרייסט פאַר דעם געטראָפענעם. ובמילא מובן, אַז אויב יענער האָט געהאַט אַ פאַרלוסט צוויי מאָל, איז שייך מען זאָל אים מנחם זיין אויך צוויי מאָל — פאַר די ביידע פאַרלוסטן וואָס ער האָט געהאַט.

אָבער בנדו"ד, וואָס די נחמה באַשטייט אין דער הבטחה אַז דער בי־המ"ק וועט צוריק געבויט ווערן[8], איז בשעת ס'איז דאָ דער „נחמו" אויפן בית ראשון, הייסט עס דאָך — אַז אינעם בית שלישי (וואָס וועט זיין לעתיד) וועלן זיין אַלע ענינים וואָס זיינען געווען אין דעם בית ראשון וועלכער איז העכער פון בית שני (אין וועלכן חסרו ה' דברים[9]). היינט וואָס דאַרף מען האָבן די נחמה אויך אויפן בית שני — דאָס וועט דאָך שוין נכלל, לכאורה, אין דער נחמה אויפן בית ראשון?

איז דער ביאור אין דעם[10]: כאָטש בכללות איז דער בית שני חסר במעלה פון בית ראשון, איז אָבער פאַראַן אין אים אַ מעלה לגבי דעם בית ראשון. ווי די גמרא[11] זאָגט אויפן פסוק[12] „גדול יהי' כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון", אַז „הבית הזה האחרון" מיינט דער בית שני[13], און ער איז „גדול" — בבנין און בשנים[14] — „מן הראשון".

און דערייבער שטייט „„נחמו נחמו" צוויי מאָל — „על בית ראשון ועל בית שני" — אַז עס וועלן נתמלא ווערן ביידע חסרונות. ד.ה. אַז אין בית השלישי וועלן זיין סיי די מעלה פון בית ראשון און סיי די מעלה פון בית שני[15].

ג. אויף צו פאַרשטיין די מעלה פון בית שני לגבי בית ראשון, דאַרף מען פריער מבאר זיין די מעלה (בפנימיות) פון בית המקדש (בכלל — כולל אויך דעם בית ראשון) וועלכער איז געווען אַ „דירת קבע" של הקב"ה[16], לגבי דעם משכן — וואָס איז געווען אַ „דירת עראי"[17] צום אויבערשטן[18]:

די קדושה וואָס איז געווען אין משכן, דער „ושכנתי בתוכם", הגם ער איז געווען אין אַלע זייניע חלקים — ניט בלויז אין די יריעות און קרשים (וואָס זיינען געווען פון חי אום צומח[19]), נאָר אויך אין קרקע המשכן (דומם), איז אָבער אָט־די השראת ה־שכינה („ושכנתי בתוכם") געווען בעי־

---

8) שהרי „כל אלה הנחמות עתידה לימות המשיח" (רד"ק לישעי' שם).

9) יומא כא, ב. ובלקו"ת ר"ה (נז, ג), שזהו מפני שחסרה בו בחי' ה' עילאה דבינה.

10) ראה עד"ז ד"ה נחמו עה"ר בסופו.

11) ב"ב ג, סע"א ואילך.

12) חגי ב, ט.

13) בזהר (ח"א כח, א) מפרש שקאי אבית שלישי. וראה לעיל ע' 28 הערה 29 תיווך ב' הפירושים.

14) שזהו מורה גם על גדלות באיכות וברוחניות.

15) ראה זח"ג רכא, א. וראה בארוכה לעיל ע' 27 ואילך, ע' 1-30.

16) ראה שהש"ר פ"א, טז (ג). וכמ"ש (תהלים קלב, יד) זאת מנוחתי עדי עד (תו"א ר"פ ויגש).

17) שהש"ר שם. וכמ"ש (ש"ב ז, ו) ואהי' מתהלך באהל גו' (תו"א שם).

18) בכל הבא להלן (בענין ההפרש שבין משכן למקדש) — ראה בארוכה לקו"ש ח"ו ע' 18 ואילך ובהנסמן שם. וראה גם לקו"ש ח"ח ע' 26.

19) וגם באדנים וכו' — דומם.

קר — ניט מצד די דברים גשמיים (יריעות וכו' והקרקע) גופא, נאָר מצד למעלה.

[נאָר היות אַז דער אור וואָס האָט מאיר געווען אין משכן, איז געווען בלי גבול — האָט ער דעריבער געקענט נמשך ווערן אויך למטה מטה, ביז אין סוג הדומם].

און דעריבער, לאחרי ווי מען האָט דעם משכן צוגענומען פון אַ געוויסן ארט — איז אין יענעם ארט (אין דער קרקע) ניט פאַרבליבן קיין קדושה.

דאָקעגן די קדושה פון ביהמ"ק, איז געווען מצד די דברים גשמיים גופא פון וועלכע ער איז געווען צוזאַמענגעשטעלט. און דערפאַר איז אויך נאָכן חורבן ביהמ"ק פאַרבליבן קדושה אין דעם מקום המקדש [20].

וואָס דאָס איז אויך דער טעם ה"פנימי" פון דעם וואָס דער ביהמ"ק איז געבויט געוואָרן דוקא בזמן שלמה, אין דער צייט ווען "קיימא סיהרא באשלימותא" [21] — ווייל דער ענין פון "סיהרא" (לבנה) איז (ניט ווי דער ענין פון שמש, משפיע — בחי' ז"א, נאָר) מקבל (אורה מהשמש), בחי' מלכות [22]. און ויבאַלד אַז דער אויפטו פון ביהמ"ק איז בעיקר (ניט אין המשכה נאָר אין) זיכוך הנבראים, דעריבער איז ער שייך צו דער שלימות פון "סיהרא" [23].

ד. אין זיכוך הנבראים גופא — זיינען פאַראַן צוויי אופנים:

א) אַז זייער זיכוך קומט מצד דעם אור שלמעלה. ובדוגמת אַ "רב" וואָס לערנט מיטן תלמיד אויף אַזאַ אופן, אַז דורכן שכל וואָס ער לערנט מיט אים קען דערנאָך דער תלמיד אַליין (בכח עצמו), צוקומען צו דער אמיתית הכוונה [24]. אָבער אעפ"כ, איז דאָך אויך דאָס וואָס דער תלמיד קומט צו "אַליין" צו אמיתית הכוונה — איז עס מצד דעם אור השכל וואָס דער רב האָט אים געגעבן.

ב) אַז דער זיכוך קומט ניט דורך אַן אור וואָס איז אין זיי מאיר מלמעלה, נאָר מצד עצמם: מצד דעם וואָס זייער אמיתית המציאות איז אלקות, ווערן זיי סוף־כל־סוף נזדכך ביז אַז "וראו כל בשר גו' כי פי ה' דיבר" [25], ניט מצד דעם גילוי פון בחי' "פי הוי'", נאָר מצד דעם בשר גופא.

ובדוגמת ענין התשובה כפשוטה (אויף חטאים כו'), וואָס דאָס קומט (בדרך כלל) ניט דורך אַ גילוי אור [וואָרום אדרבה: דער בע"ת (איידער ער האָט תשובה געטאָן) איז דאָך געווען מרוחק פון אלקות, איז ויי

---

20) רמב"ם הל' ביהב"ח ספ"ו.

21) זח"א קג, א. וראה שמו"ר פט"ו, כו. ובכ"מ.

22) ראה לקו"ת צו י, סע"א (ובכ"מ) ששמש הוא (יסוד) ז"א, ולבנה מלכות. וראה גם תקו"ז תמ"ד ששימשא וסיהרא הם דוגמת קוב"ה ושכינתא.

23) משא"כ משכן — מעשה משה (ודורו), שפני משה כפני חמה (ב"ב עה, א *).

24) ראה המשך תרס"ו ע' תב. ושם (ע' תג) שהוא ע"ד מבין דבר מתוך דבר ש"מה שמבין מתוך שכל זה שכל אחר ה"ז התחדשות לגמרי". ע"ש באריכות.

25) ישעי' מ, ה. וראה שער האמונה לאדמו"א פכ"ה.

*) להעיר גם בדחז"ל זה גודל דיוק ל' פרש"י עה"ת שהשמיט תיבת פני בנוגע לחמה וללבנה (פינחס כז, כ) — והטעם כי ע"ד הפשט אין לחלק בחמה ולבנה "פני" ולא פני.

איז גאר שייך ער זאל דערהערן א גילוי אור], נאר מצד דעם בע"ת גופא[26] — מצד דעם וואס די עצמיות פון א אידן איז אלקות, וואס פועל'ט אויך בגילוי, וואס דערפאר איז דאך יעדער איד, אן אויסנאם ח"ו, וויל ער מקיים זיין דעם אויבערשטן'ס רצון סיידן "יצרו הוא שתקפו" וכפס"ד הידוע פון רמב"ם[27].

ה. ע"ד ווי די צוויי אופנים הנ"ל אין זיכוך הנבראים, אזוי איז אויך אין דער לבנה (בחי' מלכות, שרש הנבראים) פאראן צוויי אופנים: ווי זי איז איצטער; און ווי זי וועט זיין לעתיד לבוא:

איצטער איז די לבנה מקבל פון שמש (בחי'[22] ז"א). ס'איז נאר אז דורך דעם וואס זי איז מקבל דעם אור השמש, לייכט זי ארויס איר אייגענער אור[28] — בדוגמת התלמיד (כנ"ל), וואס דורך מקבל זיין דעם שכל המשפיע, איז ער דערנאך מחד"ש אין דעם שכל בכח עצמו;

אבער לעתיד לבוא וועט זיין דער "אור הלבנה כאור החמה"[29], אז דער "אור הלבנה" וועט ניט דארפן אנ-

קומען צום "אור החמה", נאר ער וועט זיין ווי דער "אור החמה" — וואס איז מאיר מצד עצמו[30].

[ביז אז "ועינינו מאירות כשמש וכירח"[31], אז אויך די אויגן (דער שחור שבעין[32]), וועלן לייכטן מצד עצמם, און זיי וועלן ניט דארפן אנקומען — ווי איצטער — צום אור השמש והירח[33]].

ו. די דריי ענינים הנ"ל — המשכה מלמעלה, זיכוך הנבראים מצד גילוי אור און זייער זיכוך מצד עצמם — אין עבודת האדם, זיינען (בכל-

26) ואף שמה שמתעורר בתשובה הוא מצד זה שמלמעלה מסבבים סיבות שונות לזה וכמ"ש (ש"ב יד, יד) "וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח" — הרי זהו באופן של העלם וכו' [וכמש"נ (דברים ד, כט) ובקשתם משם (ראה לקו"ת ראה לב, ג) את ה"א גו' ונאמר: והטותיתי פני מהם גו' ואמר גו' על כי אין אלקי בקרבי גו' ואנכי הסתר אסתיר פני גו' (וילך לא, יז-יח)], והתשובה עצמה באה מצד הבע"ת. וראה המשך תער"ב ח"ג ע' א'שכח.

27) רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

28) המשך תרס"ו שם ע' תד (בהמשך להמשל דרב ותלמיד המובא לעיל בפנים ס"ד), וראה בארוכה תורת שלום ע' 76. ובכ"מ.

29) ישעי' ל, כו.

30) לקו"ת צו י, א.

31) נוסח התפלה דשבת (נשמת).

32) ראה ויק"ר פל"א ח: הגלגל הזה של עין אין אדם רואה מתוך הלבן שיש בו אלא מתוך השחור. ולכאורה כ"מ בב"אוה"ת הנסמן בהערה הבאה.

33) אוה"ת בראשית לג, א. — וזה (לכאורה) חידוש יותר מ"והי' אור הלבנה כאור החמה" — כי הלבנה הרי גם עכשיו יש לה אור עצמי ורק שאינו מאיר והחידוש הוא שלעתיד גם אור המקבל יאיר כאור המשפיע; משא"כ שחור שבעין, הרי השחרות הוא היפך האור (ראה פיה"מ לאדמו"א ספקכ"ב: השחור שבעין . . שמצמצם לעצם הראי' . . דכח הבהירות שבעין היא בעצם ספירי דלובן שבעין*) — ולע"ל גם השחור יהי' מאיר.

*) בפיה"מ שם מסיים, שע"י שנהפך השחור שבעין נעשה כח ההבטה חזק וזך הרבה יותר (וראה גם רש"י האזינו לב, י: שחור שבעין שהמאור יוצא הימנו). ולכאורה י"ל, ששני אופנים בחוזק אור הראי' שנעשה ע"י השחור שבעין דוקא: בפשטות — להיותו מצמצם את אור הראי'. ולפי אופן זה, השחור שבעין רק גורם הוא לחוזק האור. ובפנימיות — שהשחור עצמו נהפך לאור, ולכן אורו חזק יותר. ולהעיר מתו"ח נח (ס, סע"ב), שישנם ב' פירושים ב"יתרון האור מן החשך". ולהעיר גם מאוה"ת וארא ע' קסג. ע"ש.

לות) תורה; מצות (אַדער תפלה); און תשובה:

תורה איז ענינה — המשכה מלמ־עלה — נתן לנו את תורתו, משה קיבל תורה ומסרה כו'. אויך דער ענין פון לימוד התורה, כאָטש אַז ענינה איז אַז דער מענטש זאָל פאַר־שטיין, ביז ער זאָל דורך זיין פאַר־שטאַנד נתאחד ווערן מיט דער תורה וואָס ער לערנט[34] — איז אָבער דער עיקר ענין אין דעם, ניט אַז ער זאָל צוגעבן אייגענע, נאָר אדרבה, ער דאַרף האַרעווען צו פאַרשטיין וואָס תורה זאָגט, צו מגלה זיין וואָס תורה זאָגט.

משא"כ דער ענין המצות איז בעי־קר — מאַכן דעם קלף, צמר כו' תפלין וציצית און ועשיתם אותם — אויפמאַכן, כביכול די מצוה[35]; ומל' מעשין על הצדקה[36] — כופין — דערביי איז דאָ די כפי' דער ביטול וואָס ווערט אויפגעטאָן ביי דעם אָדם המקיים המצוה, ובל' המדרש[37] לצ־רף בהם את הבריות.

[ונוסף לזה: דעם ענין פון מצות קען מען אויסמאַלן נאָר בצירוף מיט דעם מקיים המצוה; כל ענין המצות (ציוויים) איז אַן אָנזאָג צו אַ מענטש — ניט ווי תורה וואָס זי איז פאַראַן אויך איידער דער מענטש לערנט איר].

און כשם ווי ס'איז פאַראַן אַ חי־לוק צווישן תורה און מצות בנוגע להאדם, איז פאַראַן דער חילוק, און

34) תניא פ"ה.

35) ויק"ר פל"ה, ו. וראה סנה' צט, ב. זח"ג קיג, א.

36) ב"י ליו"ד סי' רמח. וראה סנה' צט, ב. וראה ד"ה ויטע אשל תרצ"ט פ"ד. ובכ"מ.

37) ב"ר רסמ"ד וש"נ.

נאָך מער בהדגשה — בנוגע כללות העולם:

תורה, כאָטש זי רעדט וועגן דב־רים גשמיים, איז זי זיך אָבער אין זיי ניט מתלבש, ס'איז מער ניט וואָס זי איז דן וועגן זיי[38]. משא"כ מצות זיינען מלובש ממש אין די דברים גשמיים מיט וועלכע מ'איז מקיים די מצוה, אַז זיי גופא ווערן קדושה.

וואָס דאָס איז אויך אַיינער פון די טעמים וואָס תורה איז געגליכן צו "אור היום" און מצות צו "אור ה־נר"[39], ווייל[40] דער אור היום, האָט

38) "ולשון התלבשות (בתורה) הוא רק שם המושאל בלבד" (ד"ה ויאמר משה תש"ד פ"כ).

39) כמ"ש (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור. ומזה שאמרו (סוטה כא, א) "מה אור מגין לעולם כו' כיון שעלה עמוד השחר" "משמע דאור הייגו אור היום . . ולא כמ"ש בשל"ה (בתחלתו) מדורה גדולה" (אות"ת משלי שם ריש ע' תקסט. קונטרס עץ החיים בתחלתו).

40) בסוטה שם: "תלה הכתוב את המצוה בנר ואת התורה באור . . מה נר אינה מגינה אלא לפי שעה אף מצוה כו' מה אור מגין לעולם אף תורה כו'". אבל אין מזה סתירה למ"ש בפנים, כי מה ש"מצוה אינה מגינה אלא לפי שעה" ו"תורה מגינה לעולם" היא מצד מעלת האור של התורה והמצות עצמם

[שהמצות תלויות בזמן (ומקום), ולכן מגינות לפי שעה, משא"כ התורה שהיא למעלה מהזמן היא מגינה לעולם — עיין אוה"ת שם ע' תקע. קונט' עה"ח ספ"ב].

אבל בנוגע להבירור שבאדם (הלומד או מקיים המצוה), ועד"ז בנוגע לדברים ה־גשמיים (שהתורה מתלבשת לדון בהם או שמקיימים מצות בהם), הבירור שע"י המצות הוא בפנימיות יותר.

וכמו אור היום ואור הנר, שבנוגע למעלת האור עצמו, אור היום הוא נעלה יותר, אבל בנוגע לפעולתם בחומר העולם, הרי פעולת אור הנר היא בפנימיות יותר, כבפנים.

ניט קיין פנימיות׳דיקע ווירקונג אויף דעם ארט וואו ער לייכט[41] — אין דעם ארט גופא ווערט קיין שינוי ניט; משא״כ דער אור הנר, איז מה־פך די פתילה ושמן גופא צו (אש און) אור[42].

ז. אעפ״כ, איז אויך דער זיכוך פון דעם מענטשן און די דברים גשמיים וואס ווערט דורך קיום המצ־ות, פארבונדן מיט אור — כאטש אז זיי גופא ווערן דערביי נזדכך, ווייל בעת מ׳איז מקיים א מצוה, טוט מען דאך דאס דערפאר וואס מען ״הערט״ דעם ציווי הבורא און מ׳איז גרייט — מצד קבלת עול מלכות שמים — צו מקיים זיין אים;

משא״כ א בעל תשובה, וואס מיט זיין חוטא זיין האט ער דאך פון זיך פורק געווען עול מ״ש און איז ווייט פון גילוי אור (מלמעלה), קומט זיין תשובה מצד זיך גופא (כנ״ל ס״ד)[43].

און אויך בנוגע צו די עניני הער־לם איז פאראן דער חילוק, אז דורך מצות ווערן נתברר בלויז די ניצו־צות וואס זיינען אין די דברים המו־תרים[44], וואס זיינען פון קליפת נו־גה[45] (אבער די ניצוצות וואס זיינען אראפגעפאלן אין די דברים האסורים וואס זיינען פון ג׳ קליפות הטמאות לגמרי, קען מען ניט מברר זיין דורך מצות[46]; משא״כ דורך תשובה — ווערן אויך די ניצוצות וואס אין די זדונות (וואס זיי זיינען דאך אין גקה״ט[47]) נהפך[48] לזכיות[49].

---

41) תו״א פז, ריש ע״ב. ובכ״מ.

42) ראה שערי אורה מג, ב. אמ״ב שער הציצית פט״ז (ר, סע״א ואילך. ושם (ריש ע״ג): וזהו נר מצוה ששרשה למעלה מתורה אור). לקו״ש ח״ח ע׳ 353 הערה 11. וראה לקמן הערה 43. 48.

43) וזה נעלה יותר מענין ה״אתהפכא חשוכא לנהורא״ ד״נר מצוה״ — אף שאור הנר (המצוה) מהפך את הפתילה עצמה (דבר הגשמי שמקיימים בו המצוה) לאש ואור — כי באור הנר, הרי מה שהפתילה מאירה הוא מצד האש האוחז בה ומהפכה לאש (אבל לא מצד הפתילה גופא), משא״כ אופן ה״אתהפכא״ שבתשובה הוא מה שה־חשך מצד עצמו נהפך לאור [בדוגמת ״רעי־נינו מאירות כשמש וכירח״ שיהי׳ לע״ל — ראה לעיל סעיף ה]. וראה לקמן הערה 48.

44) ראה שבת (כת, ב. וש״נ): מן המותר בפיך.

45) תניא רפל״ז. ובכ״מ.

46) ואדרבה, צריך לזהותם (לקו״ת שה״ש ו, ד).

47) ולמטה יותר גם מדברים האסורים — שהרי הם היפך רצונו ית׳ (ראה תניא פכ״ד).

48) ומזה מובן שהאופן ד״אתהפכא חשוכא לנהורא״ שע״י תשובה הוא מה שהחשך מצד עצמו נהפך לאור. כי כאשר הפיכת החושך (החומר) הוא מצד האור, צריך שהחומר (החשך) יהי׳ לו איזה שיי־כות להאור.

[וכמו באור האש, שמכיון שמה שמהפך את הדברים שנאחז בהם לאש הוא מצד האש (כנ״ל הערה 43), הרי הדברים שנה־פכים לאש (פתילה או עצים) צריכים להיות נוחין ומוכשרים להתאכל ולכלות בהאש (ראה לקו״ת אחרי כו, ב), שלכן א״א שהאש יאחז באבנים וכיו״ב ולהפכם לאש].

ולפ״ז נמצא, שההפרש בין ג׳ הבחינות — תורה, מצות ותשובה — הוא בשתים: באופן פעולתם על חשך העולם, ובדרגת החשך שבהם פועלים: האור דתורה דוחה את החשך; ״נר מצוה״ מהפך את החשך, ובמילא — גם המציאות דחשך. אבל בכ״ז, אופן האתהפכא הוא מצד האור ובמילא — מהפך רק החשך שיש לו שייכות לאור (דברים המותרים); אופן האתהפכא דתשובה הוא מצד החשך עצמו, ובמילא — גם ה״זדונות״ — חשך שאינו שייך לאור — נהפכים לזכיות.

49) יומא פו, ב. וראה בארוכה דרמ״צ קצא, א.

ח. ע"פ כהנ"ל וועט מען אויך פאר־שטיין דעם עילוי וואס דער בית שני האט לגבי דעם בית ראשון[50]:

בזמן בית ראשון האבן אידן בכלל ובעיקר געדארפט זיין, אין דער בחי־נה פון "צדיקים"[51]. ובמילא, איז נאך דאן ניט געווען דער "כח" אויף דעם אז וועלט גופא — מצד איר ענין, איר עבודה — זאל ווערן קדושה.

משא"כ בזמן בית שני, ווען אידן זיינען געווען אין דער מדריגה פון בעלי תשובה, איז דעריבער דער בית שני געווען אין אזא אופן אז אויך די גשמיות מצד עצמה, מצד איר ענין גופא, זאל ווערן א מקדש צום אויבערשטן.

וואס דאס איז אויך דער ביאור פון דעם וואס כורש — א ני־איד[52] — האט געגעבן דעם ציווי אויף בויען דעם בית שני[53], וואס דאס איז בדוגמת התשובה — וואס שגגות נעשים לו כזכיות ביז אז אויך זדונות ווערן נהפך לזכיות.

ט. און דאס איז אויך דער ביאור פון די צוויי נחמות — סיי "על בית ראשון" סיי "על בית שני", מצד דעם וואס אין יעדערן פון זיי איז דא א מעלה לגבי דעם צווייטן:

די מעלה פון בית ראשון איז, וואס אין אים איז געווען א העכערער אור. ווארום מצד דעם וואס אידן זיינען דאן געווען בבחי' צדיקים (כנ"ל), זיינען זיי געווען מער כלים צו אלקות, ובמילא, איז אויך דער ביהמ"ק גע־ווען באופן כזה.

אבער מצד דער עבודה פון וועלט גופא, איז דער בית שני געווען גרע־סער, וכנ"ל.

[און דאס איז אויך די הסברה וואס דער בית שני איז געווען גרעסער פון בית ראשון "בבנין" (מקום) און "בשנים" (זמן)[54] — ווייל דער גדר פון "עולם" איז[55] מקום און זמן].

און אין דעם באשטייט דער אויפטו פון דעם בית שלישי, וואס אין אים וועלן זיין ביידע מעלות צוזאמען[56] — נחמו על בית ראשון און נחמו על בית שני.

י. דער חילוק הנ"ל צווישן זמן בית ראשון און זמן בית שני, דריקט זיך אויס (ווי אלע ענינים פון פני־

---

50) ראה גם לעיל ע' 27 ואילך.

51) שלכן בנין ב"ר הי' בזמן דקיימא סיהרא באשלימותא (כנ"ל ס"ג), שהוא שלי־מות הלבנה בקבלתה מהשמש (ראה לעיל סעיף ה').

ולהעיר, שמה שבזמן שלמה "נתמלא דיסקוס של לבנה" הוא, לפי שהי' דור ט"ו לאברהם "שהתחיל להאיר" (שמו"ר פט"ו, כו) — היינו, שזיכוך המטה בא בהמשך להאור שנמשך (לאברהם — ש־בעל * הבירה הציץ עליו) מלמעלה. (ולהעיר גם משמו"ר שם: "בראשון של ניסן מת־חלת להאיר" — והרי הענין דחדש ניסן הוא המשכה מלמעלה).

52) ראה ליקוטי ביאורים (מז, ד (מאמרי אדהאמ"צ — קונטרסים (קה"ת, תנש"א) ע' קמד) — להרה"צ כו' ר"ה מפאריטש) שחסידי או"ה הם מק"נ (ומציין לשער החמ"צ בסידור), ובפרש"י (ר"ה ג, ס"ב) בהא דכורש החמי"ץ "נעשה רשע", אבל אין מזה ראי' שנשתנה שרש נפשו ע"י"ז, וק"ל.

---

*) ב"ר ר"פ לך.

53) עזרא א, א. וראה תו"ט עדיות (הובא לקמן הערה 62). ויתירה מזו — שהשתתף בהבנין — ראה עזרא ו, ד. ר"ה ד, א.

54) אלא שמגדלות בכמות — באה גם גדלות באיכות וברוחניות וכנ"ל הערה 14.

55) שעהיוה"א פ"ז (פב, א).

56) ראה בהמסומן לעיל הערה 15.

מיות התורה) אויך אין נגלה, ביז אין הלכה.

פון איין זייט, איז בזמן בית שני די קדושה פון ארץ ישראל געווען נידעריקער ווי בזמן בית ראשון. ווי מען געפינט (בנוגע כמה דינים [57] און אויך) בנוגע צו תקיעת שופר בר"ה שחל בשבת, אז בזמן בית שני "במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה" [58], און בזמן בית ראשון האט מען געבלאזן שופר (בר"ה שחל בשבת [59]) ניט בלויז במקדש נאר אויך במדינה.

און ווי דער אלשער רבי איז דאס מבאר [60], אז די המשכה וואס טוט זיך אויף דורך תק"ש בר"ה שחל בשבת, איז זייער א הויכע מדריגה וואס קען נמשך ווערן בלויז אין בי"המ"ק [61]. און אעפ"כ האט מען (בזמן בית ראשון) געבלאזן שופר אויך ב' מדינה, ווייל דאן איז די דרגא פון ביהמ"ק נמשך געווארן אויך "בגבולין".

אעפ"כ געפינט מען אבער לאידך גיסא אז די קדושה פון א"י וואס איז געווען בזמן בית ראשון, איז נאכן חורבן בטל געווארן. משא"כ קדושת א"י וואס איז געווארן בזמן בית שני — איז פארבליבן אויך לאחרי החורבן [62].

און דער ביאור אין דעם: בנוגע צו מעלת מדריגת הקדושה פון א"י, איז עס בזמן בית ראשון טאקע געווען אין א העכערע מדריגה. אבער בנוגע צום קיום הקדושה — עס זאל ניט נפסק ווערן, ניט אוועקגיין פון דעם תחתון — דאס איז תלוי אין דעם זיכוך התחתון, און דערפאר איז עס געווען בעיקר בזמן בית שני — ווען די כניסה לא"י (און איר קדושה) איז געקומען דורך כורש [62].

יא. אלע ענינים נעמען זיך דאך פון תורה — איז די צוויי ענינים פון צדיקים און בעלי תשובה ווי זיי זיינען אין תורה, זיינען עס דער ענין פון לוחות ראשונות און פון די לוחות שניות:

---

57) ובפרט שלא נהג אז יובל (ראה ערכין לב, ב. רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"י ה"ח) ובמילא — גם לא הדינים הנוהגים רק בזמן שהיובל נוהג (רמב"ם שם ה"ט).

ואף שבפשטות מצות יובל אינה תלוי' בביהמ"ק ובמעלת מדריגתו, ומה שבזמן ב"ש לא נהג יובל, הוא לפי שמצות יובל היא דוקא "בזמן שכל יושבי' עלי'" — הרי הענין ד"כל יושבי' עלי'" (בפנימיות הענינים) "הוא בחי' כעיר שחוברה לה יחדיו . . המשכת ה' עילאה בה' תתאה", ולפי שבחינה זו לא היתה בב"ש, לכן לא נהג אז יובל (לקו"ת ר"ה ס, סע"ב). — וצ"ע וביאור בהא דבסוף ב"ר ג"כ לא נהג יובל (ערכין לה, סע"ב).

58) ר"ה כט, ב. "וגזירה זו היתה בזמן בית שני כנודע בגמרא שרוב הגזירות כו' היו בזמן ב"ש דוקא" (לקו"ת ר"ה נז, ג).

59) אבל דעת הירוש' (ר"ה רפ"ד) משמע דמאורייתא אין תוקעין בשבת (במדינה).

60) לקו"ת שם.

61) ע"פ נגלה טעם ההפרש בין "מקדש ל"מדינה" בזה הוא לפי שאין שבות במקדש (רש"י שם ד"ה גזירה), ויש לתוך טעם זה עם הטעם שבלקו"ת שם (הובא בסגנם) שבחי' התענוג הנמשך ע"י שופר (שלמעלה מבחי' התענוג דשבת) "אינו שורה ומתלבש אלא בבינה כו'" שמאיר רק במקדש — כי מה שבזמן ב"ש הוצרכו לגזירות וסייגים כו' הוא לפי שלא האיר אז בחי' ה' עילאה דבינה, כמבואר בלקו"ת שם. ולכן במקדש עצמו, שגם בב"ש "הי' יכול להיות גילוי בחי' בינה דאצילות", לא הוצרכו לגזירות, ולכן אין שבות במקדש.

62) ראה תוי"ט עדיות פ"ח מ"ז שכוונת הרמב"ם שם במ"ש "וכיון שעלה עזרא וקדשה לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה ש-החזיקו בה" [שלכן היא מקודשת גם עתה] היא ל"חזקה שהחזיקו מיד מלך פרס שנתנו להם רשיון להחזיק בה". ע"ש.

מצד די לוחות הראשונות, זיינען אֲלע אידן געשטאַנען אין אַ דרגא פון „חירות", וואָס „אין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם" [63] — בדוגמת ווי בזמן בית ראשון וואָס דער אור פון ביהמ"ק האָט מאיר געווען אין גאַנץ א"י [64];

משא"כ מצד די לוחות שניות, איז בלויז דער וואָס איז זיך עוסק בתורה אַ „בן חורין" [65] — בדוגמת בית שני, וואָס דער אור האָט דאָן מאיר געווען נאָר אין ביהמ"ק, ניט בגבולין[66].

ולאידך גיסא: די לוחות הראשונות וואָס זיינען געקומען בלויז מצד מלמעלה, האָט געקענט זיין אין זיי אַ שבירה — אַבער נאָר אין דעם תחתון שבהם (לוחות) משא"כ אותיות פורחין [66] — בדוגמת קדושה ראשונה שבזמן בית ראשון וואָס איז בטל גע־ווארן, נסתלקה*[66].

משא"כ די לוחות שניות, וויבאַלד זיי זיינען געקומען לאחרי השבירה והתיקון ע"ז (תשובה), איז ניט גע־ווען באַ זיי קיין שבירה [67] — ב־דוגמת קדושת א"י בזמן בית שני וואָס איז קיים שטענדיק.

יב. און דאָס איז אויך די שיי־כות פון פ' ואתחנן, צו „נחמו נחמו — על בית ראשון ועל בית שני":

פון די חילוקים צווישן די עשרת הדברות שבפ' ואתחנן און די עשה"ד שבפ' יתרו איז, אַז די עשה"ד שבפ' יתרו, זיינען געזאָגט געווארן קודם חטא העגל — ווען אידן זיינען גע־ווען בבחי' צדיקים; משא"כ פ' ואת־חנן [68] איז געזאָגט געווארן לאחרי חטא העגל, און אויך — לאחרי די אַנדערע חטאים וואָס זיינען געווען במשך די ארבעים שנה

— און ניט נאָר וואָס דער זמן פון פ' ואתחנן איז געווען לאחרי די אַלע ענינים בלתי רצויים הנ"ל, נאָר נאָכמער: די פרשה קומט בהמשך צו די דברי תוכחות פון דער פריערדי־קער סדרה, ביז אַז אויך אין פ' ואתחנן גופא [69] זיינען פאַראַן דברי תוכחה אויף ענינים בלתי רצויים —

און אעפ"כ דערציילט מען דאָ דעם גאַנצן סיפור פון מ"ת ווי ער איז געווען לפני החטא. קומט דאָך אויס, אַז אין אַט־דער סדרה איז פאַראַן דער יחוד פון בחי' צדיקים — בית ראשון, מיט בחי' בעלי תשובה — בית שני.

יג. דער יחוד הנ"ל פון בית ר־א־שון און בית שני, איז אויך מרומז אין דעם (ערשטן וואָרט און) נאָמען פון דער סדרה — ואתחנן, וואָס ווייזט אויף דעם תוכן העיקרי פון די סדרה:

---

63) עירובין נד, א. והכוונה שם היא לכל ישראל — לא רק להעוסקים בתורה — שהרי העוסק בתורה, גם עכשיו (שנש־תברו הלוחות), הוא בן חורין (אבות פ"ו מ"ב) — אוה"ת תשא ע' ב'כב. המשך תרס"ו ע' פז.

64) אוה"ת שם.

65) אבות שם.

66) פסחים פז, ס"ב. ירוש' תענית פ"ד ה"ה.

*66) להעיר דקדושת המקדש — לא נת־בטלה לאחרי החורבן (רמב"ם הל' ביהב"ח ספ"ו. ראה לעיל ס"ג), אבל החילוק בקדושת הארץ בין קדושה ראשונה וקדושה שני'.

67) ראה תנחומא תשא לא — הובא בפרש"י תשא לד, ג.

68) וגם: נוסח זה דעשה"ד (דפרשתנו) י"א שהוא שהי' כתוב על לוחות השניות (פס"ו (לק"ט) תשא לד, א. ואתחנן ה, יב).

69) לדוגמא, ראה: ג, כו. פרש"י שם, כט.

ואתחנן איז בגימטריא תקט"ו [70]. שטייט אויף דעם אין חסידות [71], אז ת"ק ווייזט אויף בחי' המדות — ו"ה (וואס דערפאר זיינען די ענינים פון עולמות, וואס זייער התהוות איז פון מדות — ז' ימי הבנין — במספר ת"ק [72]); ט"ו (בגימט' י"ה) איז בחי' המוחין; און דער ענין פון (ואתחנן בגימט') תקט"ו [ת"ק און ט"ו אין איין וואָרט] איז חיבור המוחין והמדות [73].

און דאָס איז אויך מרמז אויף דעם יחוד פון בית ראשון מיט בית שני, ווייל בית ראשון איז [74] בחי' י"ה און בית שני — ו"ה.

און דאָס איז אויך איינער פון די טעמים וואָס אין דעם ערשטן שבת ווען עס הויבט זיך אָן די נחמה — גלייך נאָך ת"ב, לייענט מען פ' ואתחנן — ווייל אַלע ענינים ווערן נמשך דורך תורה, און אַזוי ווי די עלי' וואָס דאַרף אַרויסקומען לאחרי ת"ב איז דאָך, אַז עס זאָלן זיין ביידע מעלות — פון בית ראשון און בית שני — צוזאַמען, לייענט מען דערי־ בער אין תורה פ' ואתחנן וואָס ענינה איז יחוד י"ה און ו"ה.

און דורך דער קריאה בתורה און אמירת ההפטרה [וואָס אין איר שטייט דער ענין בגילוי — נחמו נחמו ב' פעמים] ווערן דעם יחוד פון בית ראשון און בית שני, איז מען מקרב און ממהר דעם קיום היעוד „נחמו נחמו — על בית ראשון ועל בית שני",

און עס וועט נתגלה ווערן [75] דער בית שלישי, אין וועלכן עס וועלן זיין כלול דער בית ראשון און בית שני, בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

(משיחות שמחת בית השואבה תשכ"ד. ש"פ ואתחנן תשכ"ח)

---

70) ראה דב"ר פי"א, י — הובא בדע"ז מבעה"ת עה"פ.

71) ראה אוה"ת כאן עה"פ (ע' קיג ואילך). בראשית מז, ב.

72) ראה חגיגה יג, א. וראה לקו"ת אמור לד, א.

73) ראה לקו"ש ח"ו ע' 105 הערה 69.

74) ראה רשימות הצ"צ לאיכה ע' 20 (אוה"ת לנ"ך ח"ב ע' א'נ). וש"נ.

75) ראה לקו"ש ח"ז ע' 91 הערה 63.